

PATŘÍ ŽÁKOVSKÁ SAMOSPRÁVA DO ŠKOLY?

Ministerstvo školství zveřejnilo na svém webu záměr pilotně ověřit fungování žákovských parlamentů v základních školách s cílem jejich stabilizace. Mezi dalšími cíli je nalezení témat z oblasti občanského vzdělávání pro eventuální podporu ze strany projektů OP VVV a ověření role koordinátora žákovského parlamentu – občanského vzdělávání. Má být samosprávná žákovská iniciativa součástí života školy?

Demokracie není hodnota, která přichází sama od sebe. Demokracie se musí hýčkat, pečovat o ni a vážit si jí. Jinak odchází, nenápadně, bez velkého poprasku, ale velmi často na dlouhou dobu. V naší zemi je demokracie. Nejsme však úplně připraveni na to, že bychom ji vlastní laxností a apatií mohli ztratit. Pokud má v tomto státě stát demokracie na opravdu pevných základech, musí fungovat v elementárních buňkách naší společnosti – v rodinách, školách, municipali-
tách.

Škola musí být základnou demokracie a jejích principů. Nejenže to vyplývá z logiky věci v případě, že chceme mít demokratické zřízení jako základní pilíř fungování naší společnosti. Školám to ukládá § 2 školského zákona a povinné průřezové téma RVP ZV Výchova demokratického občana. Jinými slovy, občanské vzdělávání je vzdělávací prioritou státu. Daří se demokracii ve školách pěstovat tak, jak si autoři vzdělávacích dokumentů představovali?

Co v učebnicích není

Demokracie je především o právech, povinnostech a odpovědnosti. Ty první dva pojmy se dají „naučit“. V předmětech zaměřených na výchovu k občanství se zcela jednoduše dětem povypráví o ústavě, o dělbě moci, o listině základních práv a svobod. Test s možnostmi a), b), c), známky do klasifikačního sešitu a je odfajfkováno. Učivo bylo probráno.

S odpovědností je to daleko složitější. Ta se těžko učí, těžko zkouší. Vytvořit test na odpovědnost je docela fuška. Odpovědnost se totiž prožívá, cítí, vnímá něčím, co je v nás a neumíme to popsat. Je to ctnost. Ctnost se nedá naučit. Dá se osvojit. K ctnosti se člověk musí propracovat, musí si na ni navyk-
nout. S odpovědností se člověk setká, když jí na sebe přebere. Odpovědnost se dá osvojit, když se výchova k ní sta-

ne součástí života školy, součástí jejích pravidel.

Tomáš Feřtek ve své knize popisuje přechod od „staré“ školy k „nové“ procesem přechodu od „zopakuj, co jsem ti včera řekl, a vykonej, co jsem ti prve přikázal“ k „vyber si svůj úkol, převezmi za něj odpovědnost a přesvědč nás o tom, že jsi ho vykonal“. To je cesta, asi cesta jediná a možná.

Krok k občanskému vzdělávání

Zásadním momentem občanského vzdělávání je žákovský parlament, žákovská samospráva, žákovský sněm (na názvu nezáleží). Funguje-li ve škole aktivně, setkává se žák se základními demokratickými prvky zcela běžně a osvojuje si je. Činnost parlamentů žákům ukazuje, že je normální někoho volit, že je normální po zvolení něco vykonávat, že je normální rozhodovat společně a přizpůsobovat se většině. Žákovská „angažovanost“ vede žáky ke společnému prožívání toho, že je nutné dodržovat společná pravidla, že nesplnění něčeho má důsledky pro všechny. Že je docela fajn spolupodílet se na aktivitách školy, protože to je organismus, jehož jsou všichni součástí.

A výsledky? Zlepšení atmosféry ve škole, kultivace fyzického prostředí, rozvíjení vzdělávání žáků se současným zapojením se do tohoto procesu, podpora charity... Žákovský parlament přejímá odpovědnost a umožňuje svým členům poznávat, že odpovědnost je součástí každodenního života školy.

Parlamentů je stále víc

Vznik žákovských samospráv v základních školách není nic nového, první žákovské parlamenty vznikaly již v devadesátých letech. V době, kdy málokdo věděl, jaký vlastně mají smysl. A jak to ve školství bývá, nadšení, experimentování, učení se a zahraniční inspirace

přinesly ovoce a žákovské parlamenty prokázaly nejen svoji životaschopnost, ale objevují se ve stále více školách. V kolika školách samosprávné orgány pracují, se přesně neví. Pražská neziskovka CEDU se pokouší pomocí portálu Škola pro demokracii sdružovat školní parlamenty. Zaregistrováno je cca 110 škol, dá se však předpokládat, že parlamentů bude ve školách daleko více. Otázkou samozřejmě je, jak aktivní jednotlivé parlamenty jsou a čím se ve školách zabývají. Důležitým předpokladem aktivního zapojení žákovské samosprávy do školního života je ředitel školy, který aktivitu žáků podporuje a bere občanské vzdělávání s veškerou vážností.

Pokusné ověřování

Pokusného ověřování v projektu MŠMT se během tří let zúčastní 21 škol, kde doposud nepůsobí žákovský parlament. Realizaci projektu má na starosti Národní ústav vzdělávání (NUV), Centrum pro demokratické učení (CEDU) a Centrum občanského vzdělávání (COV). Občanské vzdělávání má svoje opodstatnění, je nepostradatelnou součástí vzdělávacího procesu. Pokusné ověřování je správným krokem k ukotvení a stabilizaci žákovské samosprávy v základních školách. Možná se ukáže jako dobrý krok budoucí podpora koordinátorů občanského vzdělávání. Možná se ukáže jako nutná metodická podpora žákovských parlamentů. Každopádně se dá od pokusného ověřování očekávat odpověď na otázku, jak podpořit občanské vzdělávání.

Výchova demokratického občana jakožto součást vzdělávání má před sebou dlouhou cestu k intenzivnímu začlenění se do běžného života škol a žákovské samosprávy jsou pouze prvním úkro-
kem k hýčkání demokracie v základních školách. Mnohdy sami nevíme, co si s demokracií počít. Vězme ale, že si této hodnoty musíme vážit i přes její nedostatky. Aneb jak pravil pan Churchill: „Liberální demokracie je ten nejhorší způsob vlády, jaký znám. Až na to, že neexistuje žádný lepší.“

Jaroslav Jirásko,
ředitel ZŠ K. V. Raise,
Lázně Bělohrad

